

YOSH AVLODNING NUTQIY SALOHIYATINI OSHIRISHDA ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR IJODINING AHAMIYATI

Ramazonov Islom Abrayqul o'g'li

islomramazonov570@gmail.com

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

Ilmiy rahbar: Dotsent Abdug'ani To'xtayev Qilichovich

Annotatsiya: ushbu maqola Zahiriddin Muhammad Bobur ijodining yosh avlod ta'lim-tarbiyasidagi ahamiyatiga doir masalaga bag'ishlanadi.

Kalit so'zlar: so'z qudrati, nutqiy madaniyati, yozma nutq, davr, muhit, ijod, badiiy mahorat, vatanparvarlik, yoshlar dunyoqarashi, insonparvarlik.

KIRISH

Yurtimizda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-yanvarda “Buyuk shoir va olim, mashhur davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Bobur tavalludining 540 yilligini keng nishonlash to'g'risida”gi PQ-20-son Qarorida belgilangan vazifalar ijrosini amalga oshirish hamda respublika fan va texnologiyalarni rivojlantirishning fundamental, amaliy va innovatsion tadqiqotlar yuzasidan amalga oshiriladigan “2022-2026- yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”ning 5-yo'nalishiga bog'liq holda Jahon tarixida o'chmas iz qoldirgan betakror siymolardan biri, buyuk shoir, qomusiy olim, davlat arbobi va mohir sarkarda Zahiriddin Muhammad Bobur tavalludining 540 yilligiga bag'ishlangan qator tadbirlar o'tkazilmoqda. O'quvchilarni ona zaminga mehr-muhabbat, vatanparvarlik, insonparvarlik g'oyalari bilan tarbiyalash, eng avvalo, ajdodlar merosini o'qitish hamda u zotlarning shonli hayot yo'llarini o'rganish jarayonida amalga oshiriladi. Yosh avlodni kamol toptirishda ma'naviy meroslarimizning xizmati naqadar ulkan bo'ladi.

Ta'limda asosiy vazifalardan biri o'quvchilarning o'z ona tiliga muhabbatini, jumladan, nutqiy salohiyatini oshirib, o'qish savodxonliklarini o'stirishdir.

TADQIQOT NATIJALARI

Zahiriddin Muhammad Bobur avlodni savodli va o'qimishli qilish maqsadida o'zining Benazir ishlari bilan o'chmas iz qoldirgan betakror siymodir. Millatimizning ma'naviy olamini yarata olgan hamda asarlarida tarannum etgan ezgu g'oyalari bugungi kungacha o'z ahamiyatini yo'qotmay kelayotgan benazir mutafakkirdir. Buyuk shoir va davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Bobur umumbashariyat madaniyati xazinasidan munosib o'rin olgan o'lmas asarlari bilan vatanparvar insonni yaratib, xalqimizga noyob meros qoldirib ketdi. Ham adabiy va ilmiy asarlari, ham go'zal insoniy fazilatlarini bilan barchaga o'rnak bo'lib kelayotgan Zahiriddin Muhammad Boburning rang-barang ijodi barcha siyosat rayosatlaridan ustun kelib, vaqt atalmish oliy hakamni ham o'z izmiga bo'ysundirganligi, dunyodagi eng oliy mo'jiza – So'z qudrati va uning go'zal o'zbekona ifodasi sifatida umumbashariyat mulkiga aylanganligi rad etib bo'lmas haqiqatlardan hisoblanadi. Shu bois,

ma'naviyatning umrboqiy sarchashmalariga doimiy ehtiyoj sezadigan bashariyat farzandlari bugungi kunda ham Zahiriddin Muhammad Boburning o'lmas satrlarida tajassum topgan hayotiy hikmatlardan ko'proq bahramand bo'lishga harakat qiladi. Bobur ijodidagi: "Davlatqa etib mehnat elin unutma" degan purhikmat satrlarining o'ziniyoq inson qalbiga naqsh etib qo'ysa, aslo ziyon qilmaydi. Mana shunday ulug' yo'lni mutafakkir bobolarimiz o'z hayot yo'llari hamda yaratgan durdonalari orqali jasorat bilan bosib o'ttilar. Zahiriddin Muhammad Bobur ijodi misolida o'zbek adabiyoti tarixining muhim qismi bo'lgan temuriy shahzodalarning toju-taxt uchun kurashgan davri adabiyotida odob-axloq, vatanparvarlik tarbiyasining muhim jihatlari yoritilgan. Holbuki, Vatan timsoli va uning ravnaqiga xizmat qilish, shu asosda barkamol shaxsni tarbiyalash o'sha davrda kamdankam yoritilgan, lekin hazrati Bobur ijodida kun tartibiga keskin qo'yilgan edi. Zero, Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodining bosh g'oyasi ham vatanga, millat ravnaqiga o'z jonini tikib bo'lsa-da, xizmat qilishga qaratilganligi bilan belgilanadi. Ona yurtidan ayriliqdagi bir daqiqasi ham tatimaganini o'tli satrlar ila yoritib ketilgan: Ulki oylar, yillar o'tkirgay g'am bila, motam bila, Shodu xurram bo'lmagay navro'z ila, bayram bila. Ulki davroning ayog'idin damo-dam qon yutar, Nash'a topmas gar ichar har davr jomi Jam bila Zahiriddin Muhammad Bobur, avvala mard insondir. Bu xislat ayniqsa Bobur kabi hayot yo'li murakkab va ko'pqirrali kishilarni tez-tez turli sinovlarga soladi. Chunki martlik faqat do'stlar bilangina emas, balki dushman bilan munasabatlarda yanada qattiqroq sinaladi

MUHOKAMA

Bobur o'zbek tarixida tom ma'noda yirik shaxs. Uning tarixchi olim, zukko adib va dilbar shoir sifatida qoldirgan adabiy merosi bebahodir. Bobur hukmdorlik majburiyatlaridan ortib yirik asarlar yozishga muvaffaq bo'lgan. Uning lirikasi adabiyotdagi o'ziga xos lirika. Shubhasiz, she'riyatining asosiy mavzui Vatan, Vatan sog'inchi bo'lgan. Taxt uchun qondosh aka-ukalarning dushman bo'lib kurashishi, atrofdagi insonlarning xiyonati, vatanini birlashtirmaganidan so'ng tortgan azoblari va nihoyat umrining so'ngigigacha Vatan sog'inchi uning she'riyatiga ko'chgan desak mubolag'a bo'lmaydi. Bu mavzular Bobur g'azallari, ruboiylarida keng yoritilgan.

Vatandan ayro tushgan yillari o'zini qanchalik yolg'iz his etishiga qaramay, ona yurtiga xiyonat qilmadi, o'z yurtini yana zabt etishga jazm etolmadi. Necha bor chog'landi, bir lahza ham unutilmadi. Yillab qulay fursat kutti. Fursat yetganda esa jur'at etmadi. Kindik qoni tomgan yurtlarni, eslaganda yuraklari tutdek to'kiladigan jannatmonanad o'lkasini qon bilan sug'orish mumkinmi? Ota-bobolari mozorini fil oyog'i ostida chil-parchin qila oladimi? Bundan ne naf – shon-shavkatu farog'at topa oladimi? Maqsadimga yetdim deya el-ulus yodida sazovori la'nat bo'lib eslanmaydimi?

Yo'q bundog' qaltis tavakkal uning ilgidan kelmas [1.438]. Vatandan ayro tushganiga yarasha farzandlari mehr-muruvvatli, andishali, saxovatpesha bo'lsinlar. "Humoyunga shuni uqtirmoq kerakkim, inilari bilan hamisha bahamjihat maosh qilg'ay, chunki ulug'lardan doimo ko'tarimlik, kengfe'llik lozim" [1.439], deya farzandlarining tarbiyasi uchun qayg'uradi. Humoyunni bir qarich chog'idan doim oldida olib yuradi, o'zi bilgan va bilmagan jamiki ilmu-hunarga, fayzu-fazilatga o'rgatadi, Tangri inoyati birla, inshooloh, komil bo'ldi deb hisoblardi. Lekin baribir nimadir xotirida faromush bo'libtur. Yigirma

yoshda ham hanuz sabiy! Farzandining boshdan-oyoq takalluf bilan yozilgan, dabdabadan xoli biron jumlani ham topish mushkul bo'lgan maktublarini o'qir ekan, sovun ko'pigidek omonat, puch so'zlar bilan oq qog'ozni qora qilmoq oriflar ishi emas deb hisoblaydi. Yozgan maktublaridan ko'ngli to'lmaydi. Zebu-jilo ila to'lib toshgan nomayu-farmoyishlarni tez-tez taftish qilib turadi. Ularning har bir harakatini, hatto yozgan maktublarigacha befarqlik qilmadi. "...bu xatlaringni bitibsen va o'qimaysen, ne uchunkim, agar o'qur xayol qilsang edi, o'qiyolmas eding, deya tashvishlanadi, - o'qiyolmaganingdan keyin, albatta tag'yir berur eding. Xatingni xud tashvish bilan o'qusa bo'latur, vale asru mug'laqdur. Nasri muammo hech kishi ko'rgan emas. Imlong yomon emas. Agarchi xeyli rost bo'lsa, iltifotni "alif" bilan bitibsen. Qulunjni "yo" bilan bitibsen. Xatingni xud har tavr o'qusa bo'latur, vale bu mug'laq alfozingdin maqsud tamom mafhum bo'lmaydur. G'olibo xat bitirda kohilliging ham ushbu jihattandur. Takalluf qilay deysen, ul jihattin mug'laq bo'latur. Bundan nari betakalluf va ravshan va pok alfoz bila biti; ham senga tashvish ozroq bo'lur, ham o'qug'uvchiga...". Hazrati Bobur ayb faqat o'g'lida emasligini sezadi, chunki turkigo'y elning so'zlari va talaffuzi arab imlosida to'kis mujassam topa olmasligini allaqachon anglagan edi. Shu sababli turk xalqlari uchun mukammal bir xatga ega bo'lish maqsadida soddalashtirilgan imloni kashf etadi va "Xatti Boburiy" deb nomlaydi. Avlodlarining ilm olishi, xat-savodini chiqarishni soddalashtirishni istab jon-jahdi bilan urinad, lekin tinimsiz qarshiliklarga uchraydi. O'zi haqida, boshidan kechigan voqealar haqida hech qaysi adib hazrati Bobur singari avlodlarga bir ma'naviy meros sifatida yozib qoldirmagan. Buni Boburning o'zi ham bilgandek:

Har vaqtki, ko'rgaysen mening so'zimni,
So'zimni o'qub, anglag'aysen o'zumni
Deb avlodlarga vasiyat qilib ketgandek go'yo.

Ushbu tahlillar Zahiriddin Muhammad Bobur ijodi bilan bog'liq tarixiy, adabiy-badiiy manbalar vositasida umumta'lim maktablaridagi adabiy ta'lim jarayonida o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish alohida tadqiqot muammosi sifatida o'rganilishini taqozo etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda Zahiriddin Muhammad Boburning jismoniy madaniyat va sportga qo'shgan hissasi be'qiyosdir. Zahiriddin Muhammad Bobur o'z harbiy yurushlari natijasida Hindiston va Afg'onistonni zabt etgan. Buning zamirida albatta kuchli jismoniy tayyorgalik bor. U o'z askarlarini turli mashqlar orqali jismoniy tayyorgarligini oshiradi. Zahiriddin Muhammad Boburning jismoniy madaniyat va sportga ozi yashab o'tgan davrda ham insonlarni qiziqtirgan va askarlari uchun jismoniy sifatlarini takomillashtirish uchun ko'plab imkoniyatlar yaratib bergan. Askarlari shug'ullanishi uchun maydonlar va qurollar bilan ta'minlagan. Buning natijasida Zahiriddin Muhammad Bobur qo'shinlari jismonan baquvvat, ma'nan yetuk, komil inson bo'lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rasulova R.B Adabiyot darslarida xalq og‘zaki ijodini o‘qitishning samarali uslublari va yaratuvchanlik, ijodkorlik qobiliyatlarni rivojlantirish 2020.y
2. Rayxon Rasulova” Dunyo degan shundayin anglab bo‘lmas sir ekan”, Til va adabiyot ta’limi 2020-yil, 5-son 18-20-b
3. Karimov I. Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch. T/: Ma’naviyat, 2008.
4. Mirzayev I. Bobur ma’rifati. T.: O‘qituvchi, 1996.
- 5 . Bobur Z. M. Boburnoma. T.: Yulduzcha, 1990 6. [https// saviya.uz](https://saviya.uz).